

VAI TRÒ PHỤC VỤ CỘNG ĐỒNG CỦA CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC ĐỊA PHƯƠNG

Dương Đức Hùng

Hội đồng trường, Trường Đại học Hải Phòng

Email: hungdd@dhhp.edu.vn

Ngày nhận bài: 07/10/2019

Ngày PB đánh giá: 22/10/2019

Ngày đăng bài: 25/10/2019

TÓM TẮT: Các trường đại học địa phương có lợi thế tự nhiên trong việc phục vụ cộng đồng như chính sách hỗ trợ của chính quyền địa phương, mối quan hệ xã hội, đặc trưng của trường đại học địa phương... Tuy nhiên, phần lớn các trường đại học địa phương chưa phát huy được các lợi thế đó, khiến cho vai trò của các trường đại học địa phương trong việc phục vụ cộng đồng còn hạn chế, mờ nhạt. Giải pháp đề xuất là các trường đại học địa phương phải coi trọng chức năng phục vụ và nâng cao năng lực phục vụ cộng đồng, hình thành một tương tác lành mạnh giữa các trường đại học và xã hội thông qua nội lực của trường, cầu nối của chính quyền địa phương và sự hợp tác với các cơ sở giáo dục đào tạo trên địa bàn và doanh nghiệp.

Từ khóa: đại học địa phương, đại học cộng đồng, phục vụ cộng đồng.

LOCAL UNIVERSITIES' ROLE IN COMMUNITY SERVICE

ABSTRACT: Local universities have natural advantages in serving communities such as local governments' support policies, social relationships and local universities' characteristics, etc. However, most local universities have not taken advantage of these advantages, making their role in community service limited and lacking. The proposed solution is that the local universities must attach importance to the function of serving and improve the capacity to serve the community, forming a healthy interaction between the universities and society through the universities' internal resources, the local governments' bridging and the cooperation with local educational and training institutions and local businesses.

Key words: local universities, community universities, community service.

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Vai trò của trường đại học đối với xã hội được thể hiện thông qua ba hoạt động: đào tạo, khoa học - công nghệ, chính trị - văn

hóa. Đối với trường đại học địa phương, điều làm nên tính đặc thù của trường đại học địa phương là các hoạt động đều hướng tới phục vụ cộng đồng. Trường đại học địa phương ra

đòi vì nhu cầu giáo dục của địa phương và hiện hữu là để góp phần phát triển địa phương. Phục vụ cộng đồng địa phương, vừa là lý do tồn tại, vừa là động lực để phát triển bền vững của trường đại học địa phương.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

1. Lợi thế của trường đại học địa phương trong việc phục vụ cộng đồng

Các trường đại học địa phương có lợi thế tự nhiên trong việc phục vụ cộng đồng so với các trường đại học trực thuộc các bộ, ngành trung ương.

Thứ nhất là lợi thế từ chính sách hỗ trợ của chính quyền địa phương

Trường đại học địa phương vốn được coi là “con đẻ” của địa phương, ra đời nhờ sự quyết tâm của chính quyền địa phương; được kỳ vọng là mang đến cơ hội học tập đại học có chất lượng cho mọi người, hiện thực hoá ước mơ của cộng đồng dân cư địa phương “ăn cơm nhà đi học đại học”.

Chính quyền địa phương đánh giá cao vai trò của trường đại học địa phương và có nhiều chính sách hỗ trợ để nhà trường phục vụ cộng đồng tốt hơn. Chính quyền địa phương hỗ trợ kinh phí đào tạo, khuyến khích trường đại học địa phương mở các ngành đào tạo đáp ứng nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội địa phương; hỗ trợ kinh phí và tạo điều kiện cho trường đại học địa phương đăng ký các dự án nghiên cứu và chuyển giao công nghệ phục vụ cộng đồng; thúc đẩy hợp tác giữa trường đại học địa phương và doanh nghiệp, tăng cường đào tạo theo địa chỉ sử dụng... Các chính sách hỗ trợ này tạo điều kiện thuận lợi cho trường đại học địa phương đổi mới mô hình đào tạo và phục vụ xã hội.

Thứ hai là lợi thế của một trường bản địa

Trường đại học địa phương có lợi thế hơn hẳn nhiều trường đại học trực thuộc bộ, ngành trung ương trong việc tuyển sinh các sinh viên là người địa phương. Là trường bản địa, trường đại học địa phương nắm khá chắc nhu cầu nhân lực của địa phương cả về mặt số lượng, chất lượng và cơ cấu, từ đó có kế hoạch đào tạo phù hợp. Sinh viên tốt nghiệp các trường đại học địa phương thường có kiến thức và kỹ năng nghề nghiệp đáp ứng yêu cầu nhân lực thực hành của nhà tuyển dụng, phục vụ đắc lực và có hiệu quả trong phát triển kinh tế - xã hội địa phương.

Thứ ba là lợi thế về mối quan hệ xã hội

Hầu hết giáo viên và cán bộ quản lý giáo dục của địa phương đều tốt nghiệp từ các trường đại học địa phương; nhiều nhà lãnh đạo hệ thống chính trị của địa phương cũng đã từng học tập ở trường đại học địa phương; có hàng vạn kỹ sư, cử nhân của địa phương là do trường đại học địa phương đào tạo... vì vậy, trường đại học địa phương có mối quan hệ tự nhiên, khăng khít, bền chặt với địa phương; là điều kiện thuận lợi để các trường đại học địa phương phục vụ cộng đồng; trong quá trình hoạt động và phục vụ, mối quan hệ này càng được củng cố, phát triển.

Thứ tư là lợi thế do đặc trưng của trường đại học địa phương mang lại

Trường đại học địa phương là trường của địa phương, do địa phương và vì địa phương vì thế trường đại học địa phương thường gắn chặt với việc phục vụ cộng đồng địa phương. Trường đại học địa phương có thể tổ chức các hoạt động giáo dục và đào tạo theo chương trình định hướng ứng dụng, thực hành (cấp bằng cao đẳng, bằng đại học và sau đại học), chương trình giáo dục ngắn hạn (cấp chứng chỉ hoặc chứng nhận), giữa các chương trình có liên thông dọc và liên thông ngang. Trường đại học địa phương có thể thực hiện

các phương thức giáo dục: chính quy, thường xuyên, từ xa, nhằm đáp ứng mọi nhu cầu học tập của cộng đồng, đào tạo nhân lực ở mọi cấp trình độ theo nhu cầu của địa phương; tổ chức các hoạt động khoa học và công nghệ theo hướng ứng dụng thực tiễn, giải quyết những vấn đề cấp thiết của địa phương.

Trong sứ mạng của Trường đại học địa phương, phải coi đào tạo nhân lực thực hành và đào tạo ngắn hạn phục vụ phát triển kinh tế địa phương là thế mạnh đặc trưng và là hướng phát triển bền vững của các trường đại học địa phương.

Không chỉ phục vụ phát triển kinh tế, phục vụ các hoạt động văn hóa của địa phương cũng là một nét đặc trưng của các trường đại học địa phương. Trường đại học địa phương không chỉ trở thành trung tâm giáo dục đào tạo, nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ, mà còn phải trở thành trung tâm văn hóa của địa phương.

Với các lợi thế trên, đặc biệt là với chương trình đào tạo và phương thức đào tạo hết sức linh hoạt, bám sát nhu cầu xã hội, rõ ràng mô hình trường đại học địa phương có nhiều lợi thế trong việc phục vụ cộng đồng. Nếu các trường đại học địa phương tận dụng tốt các lợi thế trên thì vai trò của trường đại học địa phương sẽ được nâng cao, dấu ấn của trường đại học địa phương trong xây dựng kinh tế và phát triển xã hội ở địa phương sẽ trở nên rõ nét. Tuy nhiên, trong thực tế, vai trò của các trường đại học địa phương trong việc phục vụ phát triển kinh tế địa phương mờ nhạt.

2. Nguyên nhân làm cho vai trò của các trường đại học địa phương trong việc phục vụ cộng đồng còn hạn chế, mờ nhạt.

Thứ nhất là do các trường đại học địa phương chưa coi trọng chức năng phục vụ xã hội

Trong các chức năng của trường đại học là đào tạo, nghiên cứu và phục vụ xã hội, nhiều trường đại học địa phương chỉ tập trung vào đào tạo, coi nhẹ nghiên cứu và càng coi nhẹ phục vụ xã hội. Nhiều giảng viên nghĩ rằng họ không có liên quan và không có trách nhiệm phải tham gia xây dựng, phát triển kinh tế - xã hội địa phương, vì thế họ không dành thời gian cho việc tìm hiểu về nhu cầu xã hội và nắm bắt thông tin thị trường, hầu như không tiếp xúc với các doanh nghiệp. Lãnh đạo các trường đại học địa phương cũng ít nghiên cứu về nhu cầu nhân lực và nhu cầu khoa học - công nghệ của địa phương; đào tạo chủ yếu theo năng lực sẵn có của nhà trường; thiếu sự khuyến khích động viên về kinh tế, chính trị, tinh thần đối với giảng viên trong việc tham gia phục vụ xã hội.

Thứ hai là mô hình đào tạo không phù hợp nhu cầu phát triển kinh tế địa phương

Nguồn nhân lực được đào tạo vừa thừa, vừa thiếu, vừa chưa cao về chất lượng, vừa bất hợp lý về cơ cấu. Nguồn nhân lực rất cần thiết cho sự phát triển kinh tế địa phương như nhân lực kỹ thuật, công nghệ lại không được ưu tiên đào tạo. Nhiều trường đại học địa phương bắt chước máy móc mô hình đào tạo của các trường đại học lớn, nhiều khi mang nặng tính học thuật, xem nhẹ kỹ năng nghề nghiệp. Phát triển phải dựa trên sự khác biệt, nhiều trường đại học địa phương chưa xác định được thế mạnh đặc trưng của mình, chưa tìm được thị trường nhân lực phù hợp để xác lập hồ sơ năng lực cho xây dựng chương trình đào tạo.

Thứ ba là năng lực nghiên cứu khoa học trong các trường đại học địa phương là yếu và tỷ lệ chuyển đổi thành ứng dụng thực tế thấp

Nghiên cứu khoa học chủ yếu là nghiên cứu tổng quan, còn các nghiên cứu ứng dụng

không nhiều. Chất lượng nghiên cứu khoa học, công nghệ còn thấp: chưa thể cung cấp thông tin cấp độ cao cho chính quyền địa phương và doanh nghiệp trong việc hoạch định chính sách; chưa đủ khả năng cung cấp dịch vụ kỹ thuật, chuyển giao công nghệ ở trình độ cao phục vụ cho sản xuất và dịch vụ ở địa phương. Mặc dù số lượng đề tài nghiên cứu khoa học nhiều nhưng nhiều nghiên cứu không thể chuyển đổi thành ứng dụng trong thực tế. Những vấn đề trên dẫn đến việc có ít doanh nghiệp (và ngay cả chính quyền địa phương) đến đặt hàng nghiên cứu khoa học và chuyển giao công nghệ ở các trường đại học địa phương, gây ra sự thiếu hụt về ngân quỹ dành cho nghiên cứu khoa học.

Thứ tư là vai trò của chính quyền địa phương đối với trường đại học địa phương còn hạn chế

Chính quyền địa phương ít khi đóng vai trò cầu nối giữa nhà trường với các doanh nghiệp; chưa chỉ đạo sâu sát việc phối hợp giữa trường đại học địa phương với các sở, ban, ngành địa phương; chưa thực hiện tốt công tác khuyến khích các trường đại học địa phương phục vụ cộng đồng bằng cách sử dụng đòn bẩy kinh tế, biện pháp hành chính, đặt hàng ...

Thứ năm là sự hợp tác giữa trường đại học địa phương và doanh nghiệp còn yếu và kém hiệu quả

Các doanh nghiệp còn nghi ngờ về năng lực phục vụ của các trường đại học địa phương, vì vậy, nhiều doanh nghiệp chỉ tìm đến các trường đại học trực thuộc các bộ ngành trung ương đưa ra đề nghị phục vụ, mặc dù các trường đại học địa phương có thể giải quyết tốt các yêu cầu này. Các trường đại học địa phương cũng chưa chủ động tiếp thị các doanh nghiệp để hợp tác đào tạo.

Thứ sáu là chưa có quy chế riêng cho mô hình đại học địa phương ở Việt Nam

Sau hơn 20 năm hình thành hệ thống các trường đại học địa phương, các trường này vẫn chưa có quy chế riêng, cho dù loại hình trường này có tính đặc thù. Bản chất của trường đại học địa phương là trường cộng đồng, mô hình học tập suốt đời phải trở thành nét khác biệt của Trường đại học địa phương so với các trường đại học truyền thống. Theo mô hình này, chương trình đào tạo được xây dựng rất linh hoạt. Nói một cách hình ảnh là "con tàu chương trình đào tạo" có nhiều "nhà ga thời gian": 3 tháng, 6 tháng, 12 tháng, 18 tháng, 24 tháng, 36 tháng... Mỗi "nhà ga" tương ứng với một trình độ nhân lực theo nhu cầu xã hội. Người học được phép "lên" hoặc "xuống" hoặc "đi tiếp" hoặc "chuyển tàu" khi đi tới các nhà ga này. Nghĩa là người học có thể đi làm ngay sau khi xuống bất kỳ từ "ga" nào, "xuống" rồi có thể "lên" bất kỳ lúc nào để nâng cao trình độ (liên thông dọc), có thể "rẽ" ngang để chuyển sang nghề khác cùng trình độ (liên thông ngang), có thể học lại kiến thức và kỹ năng nghề nghiệp (đào tạo lại hoặc liên thông xuống) tùy theo yêu cầu của thị trường lao động và sức học của bản thân. Đào tạo phục vụ nhu cầu học suốt đời, học bất kỳ khi nào, bất kỳ trình độ nào, đó mới là đặc trưng khác biệt của trường đại học địa phương. Nếu theo mô hình hiện nay, các trường đại học địa phương không thể hoạt động theo đúng bản chất của mô hình trường đại học của cộng đồng địa phương. Mô hình đại học cộng đồng của Mỹ, Canada... là một mô hình tốt để tham khảo. Các trường này có thể đào tạo từ thợ cắt tóc, làm móng tay, chân đến kỹ sư thực hành các ngành công nghệ, vì

thể, các trường đại học cộng đồng của Mỹ, Canada có thể đáp ứng mọi nhu cầu nhân lực của cộng đồng. Đó là hướng phát triển bền vững và sự thật, hơn 100 năm qua, hầu hết các trường này không thay đổi chiến lược phát triển, trở thành niềm tự hào lớn nhất của giáo dục đại học Mỹ trong việc đại chúng hóa giáo dục đại học.

3. Các giải pháp phát huy vai trò của các trường đại học địa phương trong phục vụ cộng

Địa phương hóa là một xu hướng nổi bật của giáo dục đại học hiện nay, được coi là một công cụ hữu hiệu góp phần đẩy nhanh tiến trình đại chúng hóa giáo dục đại học. Các trường đại học địa phương là sản phẩm của quá trình phát triển kinh tế - xã hội địa phương, để các trường đại học địa phương phục vụ nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội địa phương tốt hơn cần thực hiện các giải pháp sau.

Thứ nhất, các trường đại học địa phương phải coi trọng chức năng phục vụ và nâng cao năng lực phục vụ cộng đồng, hình thành một tương tác lành mạnh giữa các trường đại học và xã hội

Thực hiện chính sách khuyến khích giảng viên tìm hiểu nhu cầu xã hội, đi sâu vào các doanh nghiệp, điều tra, phát hiện và nghiên cứu giải quyết vấn đề thực tế, cung cấp dịch vụ khoa học, công nghệ có hiệu quả cho các doanh nghiệp, làm phong phú thêm bài giảng và giúp sinh viên định hướng tốt nghề nghiệp của mình. Mô hình tổ chức, mô hình đào tạo, cơ sở vật chất, đội ngũ giảng viên ... trong các trường đại học địa phương phải phù hợp với nhu cầu phát triển kinh tế - xã hội địa phương.

Nghiên cứu trường hợp Trường Đại học Hải Phòng: tiếp tục nâng cao chất lượng

đào tạo và bồi dưỡng giáo viên, đẩy mạnh phát triển các ngành trọng điểm, nghiên cứu xây dựng, phát triển một số ngành đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao mà thành phố Hải Phòng có lợi thế, như công nghiệp hỗ trợ, dịch vụ cảng biển, dịch vụ logistics, dịch vụ du lịch, phân phối bán lẻ, đóng tàu, công nghệ thông tin, điện - điện tử - cơ khí, chế biến, chế tạo, khai thác - nuôi trồng thủy sản... Đẩy mạnh các nghiên cứu khoa học về tự nhiên, môi trường, kinh tế - xã hội và ứng dụng công nghệ mới phục vụ phát triển kinh tế - xã hội của địa phương. Nghiên cứu quản lý và khai thác có hiệu quả tài nguyên biển, các giải pháp bảo vệ môi trường biển, phòng chống suy thoái hệ sinh thái khu vực biển, đảo, ứng phó với biến đổi khí hậu và nước biển dâng...

Thứ hai, chính quyền địa phương cần có chính sách và biện pháp mạnh trong việc trường đại học địa phương phục vụ phát triển kinh tế địa phương

Chính quyền địa phương vừa là người tổ chức, lãnh đạo, vừa là cầu nối giữa nhà trường và xã hội, là người giới thiệu hoặc trực tiếp đặt hàng đào tạo nhân lực, nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ với các trường đại học địa phương. Chính quyền địa phương cần đổi mới quản lý nhà nước về giáo dục đại học và cải cách thủ tục hành chính để thúc đẩy nhanh chóng sự hợp tác giữa các trường đại học địa phương và xã hội, trao quyền tự chủ và trách nhiệm xã hội cho các trường đại học, thiết lập cơ quan điều phối để cung cấp một môi trường lành mạnh cho các trường đại học địa phương phục vụ nền kinh tế.

Thứ ba, xây dựng cơ chế hợp tác giữa các cơ sở giáo dục đào tạo trên địa bàn và giữa các trường đại học địa phương với doanh nghiệp

Các nguồn lực giáo dục đại học như giảng viên trình độ cao, giảng đường, thư viện, phòng thí nghiệm, xưởng thực hành, thông tin khoa học - công nghệ... cần phải có cơ chế bảo vệ, chia sẻ, dùng chung nguồn lực giữa trường đại học địa phương với các cơ sở giáo dục khác trên địa bàn, nhất là các trường cao đẳng nghề. Đồng thời phải coi đội ngũ chuyên gia và cơ sở vật chất của doanh nghiệp như một sự bổ sung hiệu quả nguồn lực giáo dục đại học, gắn đào tạo với thực tiễn sử dụng lao động.

Các trường đại học địa phương phục vụ cộng đồng thông qua 3 hoạt động chính: hoạt động đào tạo, hoạt động khoa học - công nghệ và hoạt động chính trị, văn hóa. Sản phẩm của hoạt động đào tạo mà các trường đại học địa phương hướng tới là nguồn nhân lực thực hành chất lượng cao. Việc hợp tác với các trường nghề và các doanh nghiệp sẽ giúp các trường đại học địa phương khắc phục điểm yếu về kỹ năng nghề nghiệp của nguồn nhân lực được đào tạo. Sản phẩm hoạt động khoa học - công nghệ mà các trường đại học địa phương hướng tới là các sản phẩm khoa học có thể thương mại hóa, các công nghệ đặc thù có thể phục vụ trực tiếp cho sản xuất và đời sống của cư dân và kinh tế, xã hội địa phương. Việc hợp tác với các trường nghề và các doanh nghiệp sẽ giúp việc thực hiện điều này trở nên thuận lợi hơn. Tham gia các hoạt động chính trị - văn hóa với

địa phương là một phần không thể thiếu trong hoạt động của các trường đại học địa phương. Tuy nhiên, các trường đại học địa phương cần phải lựa chọn việc tham gia các sự kiện sao cho không ảnh hưởng xấu đến hoạt động giảng dạy, học tập của giảng viên và sinh viên.

III. KẾT LUẬN

Các trường đại học địa phương có nhiều lợi thế tự nhiên trong phục vụ cộng đồng, tuy nhiên vai trò của các trường đại học địa phương trong vấn đề này còn hạn chế và mờ nhạt. Để phát huy hiệu quả phục vụ nền kinh tế địa phương của các trường đại học địa phương cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp: về phía trường đại học địa phương phải nâng cao nhận thức phục vụ cộng đồng và gia tăng năng lực phục vụ cộng đồng; về phía chính quyền địa phương cần có chính sách và biện pháp phù hợp, vừa là người tổ chức, lãnh đạo, vừa là cầu nối giữa nhà trường và xã hội, là người giới thiệu hoặc trực tiếp đặt hàng đào tạo nhân lực, nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ với các trường đại học địa phương; đồng thời phải tăng cường hợp tác và xây dựng cơ chế bảo vệ, chia sẻ, dùng chung nguồn lực giáo dục giữa các cơ sở giáo dục đào tạo trên địa bàn và giữa các trường đại học địa phương với doanh nghiệp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Kỷ yếu hội thảo “*Mô hình trường đại học trực thuộc địa phương ở Việt Nam*”, Trường Đại học Hồng Đức, 2008.
2. Kỷ yếu hội thảo “*Quản trị trong các trường đại học địa phương ở Việt Nam*” Trường Đại học Hồng Đức, 2010
3. Luật giáo dục đại học số 34/2018/QH14
4. Nguyễn Văn Thuý, Trần Ngọc Lợi, “*Đại học cộng đồng Mĩ*”, Viện KHGD Việt Nam.